

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВА НА ЗАБУТТЯ У ПОШУКОВИХ СИСТЕМАХ PECULIARITIES OF APPLYING THE RIGHT TO BE FORGOTTEN IN SEARCH ENGINES

Садовська Д.І., аспірантка кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права
Львівський національний університет імені Івана Франка

Стаття присвячена правовому аналізу реалізації права на забуття у пошукових системах. Вказується, що глобальна інформатизація суспільства призвела до істотних змін у всіх сферах суспільного життя, які мають як позитивний, так і негативний характер. Позитивним аспектом є все більша автоматизація пошуку інформації, доступ до різних джерел даних, спрощення бюрократичних процедур, що сприяє підвищенню ефективності та зменшенню витрат часу та ресурсів. Іншою стороною цього процесу є накопичення величезних масивів різного типу інформації в мережі. Обґрунтовано, що на сьогодні подача запиту на видалення до пошукової системи є найпростішим механізмом впливу людини на інформацію про себе в мережі Інтернет. Такий інструмент найменше обмежує свободу доступу до інформації, адже дані все ще залишаються доступними в мережі, користувачі при потребі зможуть знайти той самий контент за іншими ключовими словами. Встановлено, що оскільки Google зараз займає майже монополічне становище серед пошукових систем компанія отримує найбільше запитів на видалення та впливає на розвиток права на забуття. Зокрема у 2019 році Суд ЄС у справі Google Inc. проти Національної комісії з питань інформації та свободи (CNIL) підтримав аргументи пошукової системи та визначив територіальні межі застосування права на забуття лише кордонами ЄС. Обґрунтовано певну небезпеку в тенденції перекладання всіх повноважень щодо балансування прав користувачів та суспільного інтересу на приватні компанії. Обґрунтовано, що для якісної реалізації права на забуття контролерам даних варто розробити різні види шаблонів для звернення залежно від статусу суб'єкта, що звертається (для публічних осіб; для осіб, які не публічними та не мають значного впливу на громадськість; для осіб, які відіграють специфічну роль, користуються популярністю, мають певний вплив на громадську думку тощо).

Ключові слова: право на забуття, право на приватність, захист персональних даних, Інтернет, цифрове середовище, цифрові права.

The article is devoted to the legal analysis of the implementation of the right to be forgotten in search engines. It is indicated that the globalization of society has led to significant changes in all spheres of social life, which are both positive and negative in nature. A positive aspect is the increasing automation of information search, access to various data sources, and simplification of bureaucratic procedures, which contributes to increasing efficiency and reducing time and resource costs. Another side of this process is the accumulation of huge arrays of various types of information in the network. It is substantiated that today, submitting a deletion request to a search engine is the simplest mechanism of a person's influence on information about himself on the Internet. Such a tool least restricts the freedom of access to information because, because the data still remains available on the network, users will be able to find the same content using other keywords if necessary. It has been established that since Google now occupies an almost monopoly position among search engines, the company receives the most requests for deletion and influences the development of the right to be forgotten. In particular, in 2019, the EU Court in the case of Google Inc. v. National Commission for Information and Freedom (CNIL) supported the arguments of the search engine and defined the territorial limits of the application of the right to be forgotten only by the borders of the EU. A certain danger is substantiated by the tendency to transfer all powers to balance user rights and public interest to private companies. It is substantiated that in order to more effectively implement the right to be forgotten, data controllers should develop different types of templates for applications depending on the status of the subject applying (for public persons; for persons who are not public and do not have a significant impact on the public; for persons who play a specific role, enjoy popularity, have a certain influence on public opinion, etc.).

Key words: right to be forgotten, right to privacy, personal data protection, Internet, digital environment, digital rights.

Стан дослідження. Дослідженням окремих питань реалізації права на забуття займалися різні правники-науковці, серед них Токарева В. О., Бойко А. М., Буга В. В., Спасибо-Фатєєва І. В. Однак особливості застосування права на стирання пошуковими системами, найбільшими контролерами даних, практично не розглядаються у публікаціях та потребують подальших досліджень.

Метою цієї статті є правовий аналіз реалізації права на забуття у пошукових системах, окреслення небезпек передачі балансування прав людини у руки приватних компаній та висловлення пропозицій щодо вдосконалення стандартизованих шаблонів щодо запитів на видалення

Виклад основного матеріалу. Право на забуття (право на стирання), яке з 2016 року прямо закріплене у Загальному регламенті про захист даних (GDPR), стало вагомим доповненням права на приватність у цифровому середовищі для осіб, що проживають або мають бізнес на території ЄС. Його виникнення та розвиток пов'язані з об'єктивними процесами технологізації суспільства. У сучасному світі термін зберігання будь-якої інформації на просторах всесвітньої мережі є майже нескінченним, що, без сумніву, впливає на актуальність та релевантність такої інформації. Як слушно зазначає колишній Єврокомісар з питань юстиції, фундаментальних прав та громадянства Вів'єн Редінг [1], право на забуття стало способом «дати людям контроль над своїми даними», насамперед над тими, що «надані самими суб'єктами даних», а не

над згадками у пресі, соціальних мережах тощо. Можливість суб'єкта даних звернутися до контролера з запитом на видалення персональних даних покликана зміцнити довіру споживачів до онлайн сервісів, пошукових систем [2] та розв'язати проблему доступу до застарілої, надмірної інформації.

На сьогодні реалізація права на забуття є чи не єдиним механізмом впливу людини на інформацію про себе в мережі Інтернет. Відповідно до статті 17 Регламенту суб'єкт даних може звернутися до будь-якого контролера своїх персональних даних щодо стирання інформації про себе за наявності таких підстав як: зникнення потреби в персональних даних для цілей, для яких їх збирали чи іншим чином опрацювали; відкликання суб'єктом даних згоди, на якій ґрунтується опрацювання, при відсутності іншої законної підстави для опрацювання; необхідність стерти персональні дані для дотримання встановленого законом зобов'язання; незаконність опрацювання персональних даних тощо.

Наголосимо, що Регламент виділяє 2 типи суб'єктів, які пов'язані з опрацюванням даних: контролер та оператор. Вищезгаданим контролером даних може бути фізична, юридична особа чи орган публічної влади, якщо вони визначають цілі та засоби опрацювання персональних даних користувачів. Хочемо зазначити, що хоча законодавство ЄС і не містить обмежень щодо типу суб'єкта, який може взяти на себе роль контролера даних, на прак-

тиці контролером найчастіше є юридична особа. Допускаються також випадки, коли два чи більше контролери діють спільно. Головним критерієм наявності спільного контролю є спільна участь двох або більше суб'єктів у визначенні цілей і засобів опрацювання. Така спільна діяльність може набувати «форми спільного рішення, прийнятого двома чи більше суб'єктами, або результату узгоджених рішень двох чи більше суб'єктів, коли рішення доповнюють одне одного та є необхідними для обробки таким чином, щоб вони мали відчутний вплив на визначення цілей і засобів обробки [3]».

Оператором, як зазначено в пункті 8 статті 4 Регламенту може бути фізична, юридична особа, орган публічної влади, агентство або інший орган, який опрацює персональні дані від імені контролера. Контролер даних може передати фактичну функцію обробки даних оператору. Проте саме на контролера поширюються всі зобов'язання щодо реалізації права на забуття. Звичайно, деякі компанії одночасно можуть виконувати роль і контролера, і оператора. Наприклад, організація може бути обробником персональних даних клієнтів, але бути контролером персональних даних власних співробітників. Тому при зверненні з запитом на видалення суб'єкту даних потрібно розуміти хто визначає цілі та засоби опрацювання його персональних даних.

Пошукові системи є найбільшими збирачами, операторами і контролерами даних. Згідно з статистичними даними Statista та Statcounter [4] у 2024 році найпопулярнішою пошуковою системою у світі з часткою ринку понад 90% залишається Google. Microsoft Bing та Yahoo є другими та третіми за частотою використання відповідно, проте кількість користувачів цих систем значно менша. Через таке монопольне становище Google, в тому числі на території ЄС, до компанії надходить найбільше звернень щодо реалізації права на забуття. Зокрема за даними Звіту про доступність сервісів і даних Google [5] за період 29 травня 2014 року по 1 січня 2024 року пошукова система отримала 1 537 988 запити на видалення та 5 937 049 URL-адреси із запитом на видалення (запити, які очікують на розгляд або потребують додаткової інформації до цієї статистики не включено).

Аналізуючи практику Суду ЄС, варто відзначити, що найчастіше звернення щодо застосування та реалізації права на забуття спостерігається також у контексті саме пошукового сервісу Google. Так, справа Mario Costeja Гонсалеса проти Google (Google Spain SL, Google Inc. v. Agencia Española de Protección de Datos, Mario Costeja González, 2014), у якій позивач просив вилучення або приховання Google Inc. та Google Spain з пошукових результатів інформації про борги, які вже були виплачені, стала першою у цій категорії. Згідно з матеріалами справи [6] позивач аргументував вимогу тим, що при пошуку його імені в пошуковій системі Google відображається посилання на дві сторінки каталонської газети La Vanguardia 1998 року випуску, де були розкриті персональні дані, пов'язані з процесом арешту майна та продажу з аукціону заставленого будинку для покриття заборгованості із соціального страхування. Іспанець наголошував на неактуальності інформації у публікації та негативному впливі на репутацію. Суд ЄС проаналізувавши матеріали справи прийшов до висновку, що для захисту прав передбачених у положеннях Директиви ЄС про захист даних (чинної на 2014 рік) «оператор пошукової системи зобов'язаний видалити зі списку результатів, які відображаються після пошуку, здійсненого на основі імені особи, посилання на вебсторінки, опубліковані третіми особами, та такі, що містять інформацію, яка стосується цієї особи, також у випадку, коли це ім'я чи інформація не видаляється заздалегідь або одночасно із цих вебсторінок, і навіть залежно від обставин, коли її публікація сама по собі на цих сторінках є законною» [6]. Цим рішенням було створено прецедент реального застосування

права на забуття у цифровому середовищі. Великі контролери даних, з метою мінімізації судових позовів, почали створювати спеціальні стандартизовані онлайн форми для подання запитів на видалення. А закріплення багатьох ключових пунктів справи надалі можемо спостерігати вже у Регламенті.

Варто зазначити, що практика реалізації права на забуття призвела до виникнення багатьох дискусійних питань. Одне з них – територіальні межі застосування «нового» права. Пошукові системи використовували геоблокування замість видалення, тобто інформація відображалася в результатах пошуку поза межами ЄС. Європейські інституції з захисту даних вважали, що таке неповне вилучення персональних даних нівелює користь від такого інструменту захисту приватності користувачів. Найгучніший конфлікт, який дійшов до суду Європейського Союзу, виник між Французькою комісією з інформатики та свобод (Cnil) і пошуковою системою Google. Почалося все з пресрелізу, опублікованого 12 червня 2015 року. У ньому французький адміністративний орган, який регулює конфіденційність даних повідомив [7] про сотні скарг на невиконання права на забуття пошуковою системою Google та вимагала виконати всі запити на видалення протягом 15 днів. Комісія наголосила, що оскільки таке технічне рішення як блокування за геолокацією легко обійти використовуючи неєвропейське розширення пошукової системи, вона не забезпечує захист користувачів-європейців, які перебувають не на території ЄС.

Представники Google тоді відмовилися видалити посилання, які підпадають під дію права на забуття, з неєвропейських доменів. Вони стверджували, що такі випадки не підпадають під регулювання європейських законів, навіть якщо дані, які обробляються стосуються громадян ЄС. Одним з головних їх аргументів було те, що географічне розширення права бути забутих не дало б значного практичного ефекту, адже понад 97% пошукових запитів у Франції здійснюються на Google.fr. А отже, співвідношення незначного підвищення конфіденційності проти зростання кількості цензури в Інтернеті неспівмірне.

Суд підтримав аргументи пошукової системи та у своєму рішенні від 24 вересня 2019 року постановив, що право бути забутих не поширюється на посилання, які відображаються в кожній версії пошукової системи в усьому світі, але поширюється на пошукові системи з доменними іменами, пов'язаними з державами-членами ЄС, тобто не лише google.fr, а й також google.it, google.de, google.nl тощо. Проте він також поклав обов'язок на операторів пошукових систем використовувати, у разі необхідності, заходи, які «ефективно перешкоджають або принаймні серйозно перешкоджають» [8] користувачам Інтернету, які знаходяться в ЄС, отримати доступ до вилучених посилань при використанні версії пошукової системи за межами ЄС.

Аналізуючи вищезгадані рішення, вважаємо, що Суд ЄС залишає більшість повноважень щодо застосування права на забуття у руках пошукових систем – тобто приватним компаніям. Це досить суперечливе рішення оскільки не вважаючи на те, що задоволення ними запиту на видалення не призводить до повного вилучення вмісту, опублікованого в Інтернеті, такі дії безпосередньо перешкоджають свободі доступу до інформації, оскільки ускладнюють пошук інформації в Інтернеті. Збалансувати інтереси громадськості, суспільний інтерес та право особи на приватне життя часто є складним завданням навіть для професійних судів, органів захисту даних. Пошукові системи перетворюються на своєрідних цензорів цифрового середовища. З цієї причини, на нашу думку поки є цілком логічним та виправданим обмежити застосування права на забуття територією ЄС. Хартія основних прав Європейського Союзу закріплює захист даних та свободу інформації як основні права людини. Ці свободи також закріплені в конституціях країн-

членів та конкретних законодавчих актах, що мають незалежні органи, такі як регулюючі органи та суди, яким доручено забезпечити дотримання та збалансувати ці права. Такий підхід допомагає збалансувати потреби суспільства у захисті приватності та необхідності вільного обміну інформацією для забезпечення відкритості та прозорості.

Загалом маємо підкреслити тенденцію останніх років щодо свідомих спроб органів ЄС покласти все більше відповідальності на приватні компанії, зобов'язуючи їх контролювати контент, створений користувачами [9]. Частково це має і позитивні моменти. Наприклад, великі технологічні гіганти розробили стандартизовану форму для подання запиту на видалення, що частково спрощує таке звернення. Оскільки на компанії покладається обов'язок оцінити співвідношення важливості інформації, яку хочуть видалити, для суспільства та прав особи на приватне життя, захист персональних даних, вони почали розробляти так звані тести на баланс інтересів. Так, компанія Google, враховуючи майже 10-річний досвід опрацювання таких звернень, виділила 6 основних факторів [10], які враховують фахівці при розгляді запитів на видалення:

- роль особи що подала запит (або від імені якої запит був поданий) у суспільному чи релігійному житті;
- спосіб та ступінь поширення персональних даних;
- актуальність контенту;
- важливість інформації для реалізації прав інших користувачів пошукової системи, в тому числі права на вільний доступ до інформації, свободи слова;
- достовірність відомостей;
- чи містить публікація чутливі дані (відомості про расове або етнічне походження, стан здоров'я, політичні релігійні переконання, сексуальну орієнтацію тощо).

Звичайно, перелік критеріїв наведений вище не є вичерпним, а жоден фактор не має вирішального значення. Проте вони створені Google з врахуванням рекомендацій Робочої групи з захисту фізичних осіб при обробці персональних даних (Робоча група за ст. 29), практики ЄСПЛ та Суду ЄС.

Найскладнішим критерієм для оцінки є суб'єкт про якого йдеться в публікації. Доречно поділити усіх осіб, які звертаються з запитом за підставою ролі, яку вони відіграють у суспільному житті на три категорії:

- особи, які не публічними та не мають значного впливу на громадськість;
- особи, які відіграють специфічну роль, користуються популярністю, мають певний вплив на громадську думку (переважно до даної категорії відносяться директори шкіл, діячі культури);
- публічні особи (політики, релігійні лідери, лідери громадських думок).

Статус двох останніх категорій осіб часто є підставою для відхилення запиту на видалення інформації щодо них. Адже відповідно до пункту 7 Резолюції 1165 (1998) Парламентської Асамблеї Ради Європи про право на недоторканність приватного життя певні факти пов'язані з особистим життям публічних осіб, зокрема політиків, справді можуть цікавити громадськість, і тому це законно проінформувати читачів, які також є її виборцями, про такі факти [11]. Проте сам по собі публічний статус заявника не позбавляє його можливості реалізувати право на видалення. Аналізуючи право публічної особи на застосування права на стирання, потрібно дослідити роль особи у суспільному житті, характер професійної діяльності та зв'язок між цими факторами та інформацією, яку людина хоче видалити. Визначення того, що є предметом загального інтересу, залежатиме від обставин справи. Так, вилучення інформації про подружні проблеми чи хворобу

відомого співака мало ймовірно може порушити право громадськості на інформацію. А запит на видалення публікації, яка містить критику професійної діяльності особи в більшості випадків буде відхилено. Адже такі дані будуть корисними для клієнтів, споживачів та зможуть проінформувати про репутацію особи професійній або іншій суспільній сфері.

Вважаємо доцільним додати до стандартизованої форми для запиту на видалення крім обов'язкової автентифікації особи, ще й пункт про статус особи у суспільному житті, зайняття державної посади тощо. Так, зокрема вже просить вказати пошукова система Bing. Більшість інших контролерів, Google в тому числі визначають дані про суб'єкта-автора запиту самостійно з загальнодоступної інформації, наприклад контенту за вказаною URL-адресою. Наступним кроком можна розробити кілька типів шаблонів для звернення: для суб'єктів даних, що не відіграють помітної ролі у суспільному житті; для публічних осіб; для суб'єктів даних, які відіграють обмежену роль у суспільному житті (наприклад, вчителі, директор школи тощо).

Слід наголосити, що пошукові системи як і інші контролери даних не перевіряють та не оцінюють правдивість інформації щодо якої подається запит на видалення [12]. Якщо для особи важливо саме довести, що публікація є недостовірною, найкращим рішенням буде спершу звернутися до судових органів, а вже потім звертатися до пошукових систем. Крім того, навіть при задоволенні запиту на видалення інформація все ще може залишитися доступною в Інтернеті. Пошукова система вилучить лише ті результати пошуку які з'являються за запитами, що містять персональні дані особи. Користувачі зможуть знайти той самий контент за іншими ключовими словами. Крім того, не можна забувати, що існує багато пошукових систем, які хоча і займають меншу долю ринку, ніж Google використовуються мільйонами користувачів у всьому світі. Видалення даних, послань, отриманих у результаті пошуку в кожній з них, буде досить ресурсозатратним. Альтернативним варіантом може бути звернення безпосередньо до сайту, соціальної мережі чи онлайн архіву, де міститься публікація. Якщо такі дані будуть вилучені, результати пошуку пошукових систем оновляться після чергової індексації.

Висновки. Право на забуття відіграє важливу роль у захисті приватності людини в цифровому середовищі, дозволяючи їй контролювати доступ до своєї особистої інформації. За майже 10 річну практику реалізації на території ЄС контролери даних сформуливали певні критерії за якими вони аналізують кожен запит, а також стандартизовані форми для подання такого звернення. Великі контролери даних почали також частково впливати на розвиток права на забуття, в тому числі за участю Суду ЄС. Проте таке перекладання на приватні компанії ролі арбітра прав людини в Інтернеті є досить суперечливим рішенням. Пошукові системи мають власні економічні інтереси, тому можуть лобювати обмеження права на приватність у потрібних їм питаннях. Крім того, перекладання на оператора пошукової системи питання балансування суспільного інтересу та права на конфіденційність користувачів підриває «межі сфери приватної автономії» (адже покладає на приватних суб'єктів ті самі обов'язки, що й на державні органи, що діють у загальних інтересах). Іншим контролерам даних, які не мають таких технічних та економічних можливостей вивчати кожен запит вручну ще складніше і часто для уникнення позовів вони вилучають інформацію без достатнього дослідження. Для покращення та пришвидшення аналізу запиту на видалення було б доцільно зобов'язати вказувати роль особи, що звертається з запитом у суспільному житті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Hendel J. Why Journalists Shouldn't Fear Europe's 'Right to be Forgotten'. The Atlantic. 2012. URL: <https://www.theatlantic.com/technology/archive/2012/01/why-journalists-shouldnt-fear-europes-right-to-be-forgotten/251955/> (дата звернення 10.02.2024).

2. Бойко А.М. Право на забуття: деякі аспекти теорії і практики. Журнал східноєвропейського права. 2018. URL: https://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2018/02/boiko_48.pdf (дата звернення 10.02.2024).
3. Guidelines 07/2020 on the concepts of controller and processor in the GDPR.2021. URL: https://edpb.europa.eu/system/files/2023-10/EDPB_guidelines_202007_controllerprocessor_final_en.pdf (дата звернення 15.02.2024).
4. Chris A. Top 10 Search Engines In The World. Reliablysoft. 2024. URL: <https://www.reliablysoft.net/alex-chris-author-bio/> (дата звернення 10.02.2024).
5. Запити на видалення контенту відповідно до законодавства ЄС у сфері захисту персональних даних. Звіт про доступність сервісів та даних Google. 2024. URL: https://transparencyreport.google.com/eu-privacy/overview?privacy_requests=country:GB;year:2022;decision:&lu=privacy_requests (дата звернення 20.02.2024).
6. Google Spain SL, Google Inc. v Agencia Española de Protección de Datos, Mario Costeja González. EUR-Lex. 2014. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62012CJ0131> (дата звернення: 10.01.2024).
7. Google v. CNIL: The Territorial Scope of the Right to Be Forgotten Under EU Law. European Papers. URL: https://www.europeanpapers.eu/es/europeanforum/google-v-cnil-territorial-scope-of-right-to-be-forgotten-under-eu-law#_ftn25 (дата звернення 10.02.2024).
8. CNIL, Restricted Committee, Decision No. 2016-054& 2016. URL: <https://assets.documentcloud.org/documents/2775951/d2016-054-Penalty-Google.pdf>
9. EU Court decides on two major "right to be forgotten" cases: there are no winners here. Accessnow. 2023. URL: <https://www.accessnow.org/eu-court-decides-on-two-major-right-to-be-forgotten-cases-there-are-no-winners-here/> (дата звернення 20.02.2024).
10. Right to be Forgotten Overview. Legal Help Google. URL: <https://support.google.com/legal/answer/10769224?hl=en> (дата звернення 10.01.2024).
11. Резолюція 1165 (1998) право на приватність. Центр демократії та верховенства права. 2005. <https://cedem.org.ua/library/rezolyutsiya-1165-1998-pravo-na-privatnist/> (дата звернення 12.02.2024).
12. Славко А.С., Репін Д.А. Механізм реалізації права на забуття. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. URL: http://www.lsej.org.ua/8_2020/132.pdf (дата звернення 15.02.2024).